

ความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ในเขตพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น

บทคัดย่อ

ศึกษาความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งเป็นสมาชิกของครัวเรือนที่ทำนาข้าว ในพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย ได้สุ่มตัวอย่างประชากรจังหวัดขอนแก่นจำนวน 155 คน และเก็บรวบรวมข้อมูลในเดือน เมษายน 2550 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป หาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่า t-test และค่า F-test ผลการศึกษา พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการด้านความรู้ในการผลิตข้าวระดับมากในเรื่อง การเลือกพันธุ์ข้าว การดูแลรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการตลาด รูปแบบสื่อการส่งเสริมที่แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการระดับมาก คือ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คนในครอบครัว ผู้นำหมู่บ้าน เกษตรกรผู้นำ และเพื่อนบ้าน การจัดฝึกอบรม การจัดทำแปลงสาธิต การสาธิตวิธีปฏิบัติ การบรรยายและการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ หอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง หนังสือคู่มือ โทรทัศน์ เอกสารแนะนำ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ วารสารและ ไปสเตอร์ และผลเปรียบเทียบพบว่า แม่บ้านเกษตรกรที่มีความแตกต่างกันในด้าน อายุ การอพยพแรงงาน การเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลผลิตข้าวในปีต่อไร่ และผลผลิตข้าวนาปรังต่อไร่ มีระดับความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวแตกต่างกัน

คำสำคัญ : แม่บ้านเกษตรกร, ความต้องการความรู้และสื่อ, การผลิตข้าว

บทนำ

ข้าวเป็นอาหารหลักของประชากรโลก เป็นพืชที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อชีวิตของคนไทย และต่อเศรษฐกิจ ประเทศไทยมีพื้นที่การเกษตรส่วนใหญ่เหมาะสมต่อการทำนา โดยมีพื้นที่นาปีและนาปรังรวมกันประมาณ 65 ล้านไร่ หรือ ร้อยละ 57 ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด มีครัวเรือนเกษตรกรทำนา 3.7 ล้านครัวเรือน หรือ ร้อยละ 66 ของครัวเรือนเกษตรกรทุกประเภท ในแต่ละปีผลิตข้าวเปลือกได้ประมาณ 27 ล้านตัน โดยมีอัตราการเจริญเติบโตเฉลี่ย ร้อยละ 3 ต่อปี ในจำนวนนี้นำไปใช้บริโภคภายในประเทศร้อยละ 57 ใช้ในโรงงานอุตสาหกรรมอาหารสัตว์และแปรรูปผลิตภัณฑ์อื่นๆ 3.4 ล้านตัน และส่งออก 10.2 ล้านตัน ข้าวจัดว่ามีปริมาณและมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรมากเป็น

อันดับหนึ่งของกลุ่มพืชไร่ (สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, 2549)

ในปี 2549 จังหวัดขอนแก่นมีพื้นที่ทำนา 2,478,189 ไร่ เพิ่มขึ้นจากปี 2548 ซึ่งมีพื้นที่ปลูก 2,392,524 ไร่ คิดเป็นเพิ่มขึ้นร้อยละ 3.4 พื้นที่ส่วนใหญ่ปลูกข้าวเหนียว โดยคิดเป็นร้อยละ 74.6 ของพื้นที่ปลูกข้าวทั้งหมด (1,848,698 ไร่) และปลูกข้าวเจ้าร้อยละ 25.4 (629,491 ไร่) จากสถิติย้อนหลัง 5 ปี พบว่ามีการปลูกข้าวเจ้าเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากในระยะ 2 ปีที่ผ่านมารัฐบาลได้ประกันราคาข้าว โดยการรับจำนำข้าวเจ้าหอมมะลิในราคาไม่ต่ำกว่าเกวียนละ 10,000 บาท ทำให้เกิดแรงจูงใจให้เกษตรกรปลูกข้าวเจ้าเพิ่มมากขึ้น (สำนักงานเกษตรจังหวัดขอนแก่น, 2550)

โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวายตั้งอยู่ในจังหวัดขอนแก่น ส่งน้ำให้แก่พื้นที่เพาะปลูกในพื้นที่

ของโครงการ ทั้งหมด 3 อำเภอ คือ อำเภอเมืองขอนแก่น น้ำพอง และซำสูง ประมาณ 138,200 ไร่ เป็นโครงการชลประทานที่ใช้น้ำจากเขื่อนอุบลรัตน์ ดำเนินการมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2515 มีประชากรในเขตพื้นที่จำนวน 16,562 ครัวเรือน ซึ่งอาชีพหลักของประชากรคือทำการเกษตร โดยเฉพาะการทำนา ดังนั้นข้าวจึงถือเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของเขตโครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย ทั้งฤดูฝนและฤดูแล้ง โดยผลผลิตข้าวเฉลี่ยของการทำนาปีอยู่ที่ประมาณ 351 กิโลกรัมต่อไร่ และนาปรังอยู่ที่ประมาณ 610 กิโลกรัมต่อไร่ (สำนักชลประทานที่ 6, 2549)

สื่อ เป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการติดต่อสื่อสารกันระหว่างมนุษย์ และสื่อก็มีความสำคัญต่อการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการถ่ายทอดวิชาความรู้ต่างๆ ภาคการเกษตร มุ่งไปสู่บุคคลเป้าหมาย โดยจะต้องปฏิบัติด้วยความรวดเร็วฉับไว ทันต่อสถานการณ์ เหตุการณ์ มีความคล่องตัว และมุ่งเพื่อให้ผลทางการส่งเสริมและเผยแพร่ สามารถกระจายสู่บุคคลเป้าหมายได้อย่างทั่วถึงและต่อเนื่อง งานด้านส่งเสริมนั้นเป็นการให้วิชาความรู้แบบการศึกษา นอกโรงเรียน โดยมุ่งเน้นให้เกิดการเปลี่ยนแปลงด้านความรู้ ทักษะ และทัศนคติต่อบุคคลเป้าหมาย อันจะนำไปสู่การยอมรับวิทยาการนวัตกรรมใหม่ๆ ให้เกิดสัมฤทธิ์ผลในสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น อันจะอำนวยประโยชน์ให้แก่บุคคลเป้าหมายยกฐานะและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ที่สูงขึ้น (พีระชัย, 2545)

สื่อในงานส่งเสริมการเกษตรมี 3 แบบ ได้แก่ 1) แบบรายบุคคล วิธีการที่ใช้คือ การเขียนเกษตรกร การติดต่อทางจดหมาย การติดต่อทางโทรศัพท์ 2) แบบกลุ่ม วิธีการที่ใช้คือ การประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ การ

ประชุมสัมมนา ฝึกอบรม การสาธิต การบรรยาย การจัดทัศนศึกษา การเยี่ยมชมฟาร์ม 3) แบบมวลชน สื่อที่ใช้คือ วิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ ภาพยนตร์ วัสดุสิ่งพิมพ์ต่างๆ (ณรงค์, 2535)

อดุลย์ และคณะ (2536) ได้ศึกษาการใช้สื่อเพื่อรับข่าวสารข้อมูลการเลี้ยงปลาของเกษตรกรในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ พบว่า แหล่งข่าวสารที่สำคัญของเกษตรกรคือ สื่อโทรทัศน์และวิทยุ เกษตรกรรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือวิทยุ และจดหมายข่าว ทรงยุทธ (2540) ได้ศึกษา ความต้องการบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการเร่งรัดการผลิตข้าวหอมมะลิ ในจังหวัดอุดรธานี พบว่า เกษตรกรต้องการความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวขาวดอกมะลิ 105 ในเรื่องการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว สัตว์ศัตรูข้าว วัชพืช การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืช และชนิดและการอนุรักษ์แมลงศัตรูธรรมชาติ เกษตรกรต้องการได้รับการถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการฝึกอบรมและวิธีการดูงานเกษตรกรผู้ประสบผลสำเร็จ พีระชัย (2545) ได้ศึกษา การรับสื่อภาคการเกษตรของเกษตรกรในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สื่อที่เกษตรกรเห็นว่าเหมาะสมและต้องการในงานส่งเสริม คือ สื่อวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร สื่อการอบรมและสื่อเอกสารแนะนำ เป็นอันดับที่ 1, 2 และ 3 ตามลำดับ โสภณ (2546) ได้ศึกษาความต้องการบริการส่งเสริมการเกษตรของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการศูนย์ส่งเสริมและผลิตพันธุ์ข้าวชุมชนข้าวในจังหวัดสุรินทร์ พบว่า เกษตรกรต้องการบริการส่งเสริมการเกษตรด้านความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวและผลิตเมล็ดพันธุ์ดี

สตรีในชนบทของไทยประกอบอาชีพการเกษตรร้อยละ 70.6 และสตรีเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมการเกษตรรวมทั้งการผลิตข้าวเช่นเดียวกับเกษตรกรชาย อย่างไรก็ตามพบว่ามี

การอพยพแรงงานชาย จึงทำให้สตรีมีบทบาทในการทำนามากขึ้น แต่สตรีในชนบทมีข้อจำกัดในการพัฒนาความรู้พื้นฐาน และความรู้ในการประกอบอาชีพเพราะมีการศึกษาขั้นพื้นฐานภาคบังคับน้อยกว่าผู้ชาย เนื่องจากทางบ้านมักต้องการให้เป็นแรงงานที่บ้าน จึงยังมีสตรีในชนบทที่ยังไม่รู้หนังสือถึงร้อยละ 13.8 นอกจากนี้สตรีในชนยังค่อยมีโอกาสในการที่จะได้รับความรู้เพิ่มเติมจากการส่งเสริมของหน่วยงานต่างๆ ทั้งของรัฐและเอกชน เพราะมีภาระหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบในครอบครัว (กาญจนศ, 2545)

เนื่องจากข้าวเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น โดยมีการปลูกทั้งในฤดูฝนและฤดูแล้ง ปัจจุบันแรงงานสตรีมีบทบาทสำคัญในการผลิตข้าวมากขึ้นเนื่องจากแรงงานผู้ชายมีการอพยพไปทำงานต่างถิ่นเพิ่มขึ้น ดังนั้น การศึกษาความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกรในเขตพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น จะช่วยให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ในการวางแผนและพัฒนาการผลิตข้าวในเขตชลประทานแห่งนี้ โดยจะสามารถนำผลการศึกษาไปพัฒนากระบวนการถ่ายทอดความรู้โดยผ่านสื่อต่างๆ ให้เหมาะสมทันสมัย สามารถเผยแพร่ข่าวสาร ความรู้ทางการเกษตรให้ตรงกับความต้องการของแม่บ้านเกษตรกรยิ่งขึ้น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการของแม่บ้านเกษตรกรผู้ผลิตข้าว สภาพการผลิตและปัญหาในการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร สภาพการได้รับความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ความต้องการความรู้และสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้าน

เกษตรกร และเพื่อเปรียบเทียบความต้องการความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกรที่มีลักษณะพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการผลิตข้าว ที่แตกต่างกัน

วิธีการศึกษา

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ เป็นหลัก โดยการสัมภาษณ์แม่บ้านเกษตรกรเพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นตัวเลขสามารถนำมาวิเคราะห์ทางสถิติ และใช้ในการวิจัยเชิงคุณภาพ มาประกอบโดยการสังเกต และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อให้การวิจัยที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แม่บ้านเกษตรกรซึ่งเป็นสมาชิกของครัวเรือนที่ทำนาข้าว ฤดูกาลผลิตปี 2548/49 ในพื้นที่ 3 อำเภอในจังหวัดขอนแก่นได้แก่ อำเภอเมืองขอนแก่น อำเภอน้ำพอง และกิ่งอำเภอน้ำสูง ซึ่งเป็นอำเภอที่อยู่ในเขตพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น เพื่อให้มีขนาดกลุ่มตัวอย่างที่เหมาะสมสำหรับการวิจัยทางด้านสังคมศาสตร์จึงใช้ระดับความเชื่อมั่นที่ระดับ 92% ในการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรของ Yamane, (1967) ขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยเท่ากับ 155 ราย

การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบหลายขั้นตอน (multi-stage sampling)

1) การคัดเลือกตำบลจากอำเภอ ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลากแบบไม่มีการทดแทน โดยกำหนดเอาทั้งหมด 6 ตำบล

2) การคัดเลือกหมู่บ้านเป้าหมายจากตำบล ใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลากแบบไม่มีการทดแทน โดยกำหนดตำบลละ 2 หมู่บ้านรวมทั้งหมดเป็น 12 หมู่บ้าน

3) การกำหนดจำนวนตัวอย่างที่ใช้ในการ สัมภาษณ์ของแต่ละหมู่บ้าน โดยการกำหนดสัดส่วน จำนวนของประชากรที่เลือกในแต่ละหมู่บ้าน (proportional sampling) จากจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ กำหนดไว้ 155 ราย

4) การคัดเลือกตัวอย่างแม่บ้านเกษตรกรที่ ทำนาข้าว ฤดูการผลิต 2548/49 เพื่อการสัมภาษณ์ โดยทำการตรวจสอบรายชื่อครัวเรือนเกษตรกรที่ทำ นาในเขตพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนอง หวาย จังหวัดขอนแก่น จากผู้นำหมู่บ้านเพิ่มเติมเพื่อ เลือกกกลุ่มตัวอย่าง จากนั้นใช้วิธีการจัดลำดับรายชื่อ ก่อนหลังของครัวเรือนเกษตรกรที่ทำนา โดยใช้ หมายเลขที่บ้านเป็นเกณฑ์ แล้วจึงคัดเลือก ครอบครัวเกษตรกรที่จะสัมภาษณ์ด้วยวิธีการสุ่ม ตัวอย่างแบบง่ายโดยการจับสลากไม่มีการทดแทน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เป็นแบบสัมภาษณ์ที่มีทั้งคำถามแบบปิด และแบบเปิด ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งเป็นตอนตาม วัตถุประสงค์

ตอนที่ 1 สภาพพื้นฐานทางสังคมและ เศรษฐกิจบางประการของแม่บ้านเกษตรกร

ตอนที่ 2 สภาพการผลิตข้าว และปัญหา ในการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร

ตอนที่ 3 การได้รับความรู้และสื่อเกี่ยวกับการ ผลิตข้าวและความต้องการความรู้และสื่อการ ส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณใช้ วิธีการสัมภาษณ์แบบพบกัน โดยตรง (face-to-face interview) ระหว่างผู้วิจัยและแม่บ้านเกษตรกรผู้ให้

ข้อมูล โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแม่บ้าน เกษตรกรกลุ่มตัวอย่างศึกษาในเดือน เมษายน 2550

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) การวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานทางด้าน เศรษฐกิจและสังคมของเกษตรกร สภาพการผลิต ข้าว สภาพการได้รับความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิต ข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ใช้การแจกแจงความถี่ ค่า ร้อยละ ค่าสูงสุด ค่าต่ำสุด และค่าเฉลี่ย

2) การวิเคราะห์ความต้องการความรู้และ สื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้าน เกษตรกรแบ่งออกเป็น 3 ระดับ (บุญชม, 2532) ดังนี้

ต้องการมากเท่ากับ 3 คะแนน ต้องการน้อย เท่ากับ 2 คะแนน และไม่ต้องการเท่ากับ 1 คะแนน

ใช้วิธีการนำคะแนนไปเปรียบเทียบกับ เกณฑ์การแปลความหมาย (บุญชม, 2532)

ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.34-3.00 ถือว่า ต้องการ มาก ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.67-2.33 ถือว่า ต้องการน้อย และค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.66 ถือว่า ไม่ต้องการ

4) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความต้องการ ความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้าน เกษตรกรที่มีสภาพพื้นฐานทางด้านสังคมและ เศรษฐกิจแตกต่างกัน โดยใช้สถิติค่า t-test และ ค่า F-test ที่ระดับความเชื่อมั่น 95% และทดสอบความ แตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยโดยวิธี Scheffe' test

ผลการวิจัยและอภิปรายผล

ผลการศึกษาความต้องการความรู้และสื่อ เกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกรในเขต พื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัดขอนแก่น

1. ข้อมูลพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ บางประการของแม่บ้านเกษตรกรผู้ผลิตข้าว ดัง แสดงไว้ใน Table 1

1.1 ข้อมูลพื้นฐานทางสังคม พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีอายุเฉลี่ย 44.8 ปี ส่วนใหญ่สำเร็จ การศึกษาระดับประถมศึกษา และสมรสแล้ว จำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.6 คน จำนวน

แรงงานด้านการเกษตรในครัวเรือนเฉลี่ย 2.1 คน มี ครัวเรือนที่มีสมาชิกอพยพไปทำงานต่างถิ่นร้อยละ 59.4 แม่บ้านเกษตรกรร้อยละ 73.5 เป็นสมาชิกกลุ่ม และสถาบันเกษตรกร

Table 1. Specification of society

Specification of economic society (n=155)	Mean
1.age	44.8 year
2. level education	
2.1 Primary school	47.2
2.2 Lower secondary school	16.1
2.3 Upper secondary school	9.7
3. marital status	
3.1 Married	93.6
3.2 Single	6.4
4. member of household	5.6
5. labor of agriculture	2.1
6. migrate	59.4
7. member of agriculture	73.5
8. cultivated area	11.2 rai/household
9. gross income agriculture	39,193.20 bath/household
10. gross be out agriculture	12,642.00 bath/household
11. savings	40.6 household
12. loaning momey	37,893.44 bath/household

1.2 ข้อมูลพื้นฐานทางเศรษฐกิจ พบว่า ขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 11.2 ไร่ต่อ ครัวเรือน มีรายได้รวมในรอบปีที่ผ่านมา (2548/49) เป็นรายได้รวมจากภาคการเกษตร เฉลี่ย 39,193.20 บาทต่อครัวเรือน และรายได้รวมจากนอกภาค การเกษตร เฉลี่ย 13,642.00 บาทต่อครัวเรือน แม่บ้านเกษตรกรร้อยละ 59.4 ไม่มีเงินออม และมี

หนี้สินเฉลี่ย 37,893.44 บาทต่อครัวเรือน โดยแหล่ง เงินกู้ที่สำคัญ คือกองทุนเงินล้านหมู่บ้าน

2. สภาพการผลิตข้าวของแม่บ้าน เกษตรกร ในฤดูกาลผลิตที่ 2548/49 ดังแสดงไว้ใน Table 2 และ 3

2.1 สภาพการผลิตข้าวพบว่า ผลผลิตข้าววนา ปีเฉลี่ย 440.1 กิโลกรัม/ไร่ และนาปรังเฉลี่ย 619.3

กิโลกรัม/ไร่ ทุกครัวเรือนมีการเก็บข้าวนาปีไว้สำหรับบริโภคเฉลี่ย 3,891.9 กิโลกรัม/ครัวเรือน และนาปรังพบว่ามีกรเก็บข้าวไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนร้อยละ 8.4 เฉลี่ย 92.4 กิโลกรัม/ครัวเรือน แหล่งเมล็ดพันธุ์ข้าวนาปีที่ได้ส่วนใหญ่มาจากการเก็บเมล็ดพันธุ์เอง และนาปรังส่วนใหญ่ได้มาจากทางราชการ วิธีการปลูกข้าวนาปีส่วนใหญ่แล้วจะ

ใช้วิธีการปักดำ อัตราเมล็ดพันธุ์ที่ใช้เฉลี่ย 6.7 กิโลกรัม/ไร่ และนาปรังปลูกโดยวิธีหว่านเป็นส่วนใหญ่ อัตราเมล็ดพันธุ์ที่ใช้เฉลี่ย 28.1 กิโลกรัม/ไร่ แม่บ้านเกษตรกรทั้งนาปีและนาปรังส่วนใหญ่นิยมใส่ปุ๋ยในนาข้าวสูตร 16-16-8 โดยอัตราการใส่ปุ๋ยข้าวนาปีเฉลี่ย 23.1 กิโลกรัม/ไร่ และนาปรังเฉลี่ย 21.9 กิโลกรัม/ไร่

Table 2. Rice production

Rice production (n=155)	Mean	
	in-season rice field	off season paddy field
1. harvest	440.1 kg./rai.	619.3 kg./rai.
2. for consume	3,891.9 kg./household	92.4 kg./household
3. resource	household, governmental	household, governmental
4. process	indirect seeding	paddy-sown field
5. seed	6.7 kg./rai	28.1 kg./rai
6. apply fertilizer 16-16-8	23.1 kg./rai	21.9 kg./rai

2.2 สภาพการจัดการดูแลข้าว พบว่าแม่บ้านเกษตรกรทุกรายให้น้ำในการปลูกข้าวโดยรับน้ำจากคลองชลประทานทั้งข้าวนาปีและข้าวนาปรัง แม่บ้านเกษตรกรร้อยละ 24.5 ใส่ปุ๋ยคอกในนาปีเฉลี่ย 330.2 กิโลกรัม/ไร่ ส่วนนาปรังใส่ปุ๋ยคอกร้อยละ 15.5 เฉลี่ย 345.0 กิโลกรัม/ไร่ มีการใส่ปุ๋ย

พืชสดในข้าวนาปีร้อยละ 12.3 เฉลี่ย 188.4 กิโลกรัม/ไร่ แต่ไม่นิยมใส่ปุ๋ยพืชสดในข้าวนาปรัง การใส่ปุ๋ยน้ำชีวภาพในข้าวนาปีร้อยละ 15.5 อัตราการใส่เฉลี่ย 23.5 ลิตร/ไร่ ส่วนนาปรังใส่ร้อยละ 10.3 อัตราการใส่เฉลี่ย 27.8 ลิตร/ไร่ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืชส่วนใหญ่ใช้แรงงานคน

Table 3. Management

Management (n=155)	Mean	
	in-season rice field	off season paddy field
1. water	irrigation	irrigation

2. manure	330.2 kg./rai	345.0 kg./rai
3. green manure	188.4 kg./rai	-
4. organic fertilizer	23.5 liter/rai	27.8 liter/rai

2.3 สภาพการเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าว พบว่าแม่บ้านเกษตรกรที่ทำนาปีส่วนใหญ่ร้อยละ 77.4 จะใช้แรงงานคนเก็บเกี่ยวทั้งหมด ส่วนนาปรังร้อยละ 72.9 ใช้เครื่องเกี่ยวทั้งหมด ส่วนแรงงานที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวข้าวนาปีและนาปรังร้อยละ 64.5 และร้อยละ 62.6 เป็นแรงงานจ้างบางส่วน การเก็บเกี่ยวข้าวนาปีและนาปรังส่วนใหญ่จะเก็บในช่วงระยะพลับพลึง แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มักจะเก็บรักษาข้าวนาปีไว้ในช่วงราคาข้าวสูงจึงจะจำหน่าย ส่วนผลผลิตข้าวนาปรังส่วนใหญ่จะจำหน่ายข้าวทันทีหลังนวดเสร็จ

2.4 ปัญหาในการผลิตข้าว พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีปัญหาในระดับมาก จำนวน 2 ประเด็นคือ ปุ๋ยเคมีราคาแพงและ ราคาผลผลิตไม่แน่นอน

3. สภาพการได้รับความรู้และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ดังแสดงไว้ใน Table 4

3.1 ความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว ที่แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับในรอบ 3 ปีที่ผ่านมา พบว่า มีดังต่อไปนี้

1) เรื่องการเลือกใช้พันธุ์ข้าว แม่บ้านเกษตรกร เคยได้รับความรู้ในประเด็นการเลือกพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลงมากที่สุด รองลงมา เป็นประเด็นการตรวจหาและกำจัดสิ่งปลอมปน การเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพดินและน้ำ และการทดสอบความงอก ตามลำดับ

2) เรื่องการดูแลรักษา แม่บ้านเกษตรกร เคยได้รับความรู้ในประเด็นการใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพแก่ข้าวมากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นสูตรปุ๋ยเคมีที่ควรใช้ การตรวจปุ๋ยปลอม การใช้ปุ๋ยพืชสด อัตรา

การใส่ปุ๋ยเคมี การให้น้ำแก่ข้าว การไถกลบตอซังข้าว และช่วงระยะเวลาที่ควรใส่ปุ๋ยสูตรเคมีตามลำดับ

3) เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับความรู้ในประเด็นการใช้สารสกัดธรรมชาติ และวิธีการป้องกันกำจัดวัชพืชมากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นการเลือกชนิดสารเคมีและการตรวจวินิจฉัยโรค ตามลำดับ

4) เรื่องการอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตชลประทาน แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับความรู้ในประเด็นการปลูกพืชบำรุงดินมากที่สุด รองลงมา เป็นประเด็นการใช้น้ำอย่างประหยัด

5) เรื่องการตลาด แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับความรู้ในประเด็นของข้อมูลด้านราคาผลผลิตมากที่สุด รองลงมาเป็นประเด็นเกี่ยวกับแหล่งจำหน่ายผลผลิต และข้อมูลด้านการจำหน่ายข้าวเปลือก ตามลำดับ

3.2 สื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวที่แม่บ้านเกษตรกรเคยได้รับ มีดังนี้

1) แบบรายบุคคล แม่บ้านเกษตรกรทุกคนเคยได้รับความรู้จากพนักงานขายบริษัทเอกชนมากที่สุดเคย และจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร รองลงมา เคยได้รับความรู้จากผู้นำหมู่บ้าน จากคนในครอบครัว เพื่อนบ้าน และผู้นำเกษตรกรตามลำดับ

2) แบบกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับโดยวิธีการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ รองลงมาเป็นการสาธิตวิธีปฏิบัติ ความรู้จากสื่อการบรรยาย และการจัดทำแปลงสาธิตตามลำดับ

3) แบบมวลงชน แม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่เคยได้รับความรู้จากหอกระจายข่าว มากที่สุด รองลงมาเคยได้รับความรู้ผ่านทางโทรทัศน์ ได้รับความรู้จากแผ่นพับ จากทางหนังสือพิมพ์ จากทางวิทยุกระจายเสียง จากเอกสารแนะนำ และเคยได้รับความรู้จากหนังสือคู่มือ ตามลำดับ

4. ความต้องการความรู้และสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ดังแสดงไว้ใน Table 4

ด้านความต้องการความรู้ในการผลิตข้าว แบ่งออกเป็น 7 คือ การเลือกพันธุ์ข้าว การเตรียมดิน และวิธีปลูก การดูแลรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตชลประทาน การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการตลาด ด้านความต้องการสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้ แบ่งออกเป็น 3 แบบ ประกอบด้วย แบบรายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลงชน

4.1 แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการความรู้ระดับมาก ดังต่อไปนี้ 1) เรื่องการเลือกพันธุ์ข้าว ในประเด็นการเลือกพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรค และแมลง การตรวจหาและกำจัดสิ่งปลอมปน และการเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพดินและน้ำ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ โสภณ (2546) ซึ่งพบว่าเกษตรกรต้องการบริการส่งเสริมการเกษตร ด้านความรู้เกี่ยวกับการปลูกข้าวและผลิตเมล็ดพันธุ์ 2) เรื่องการใช้ปุ๋ย ในประเด็นการตรวจปุ๋ยปลอม การใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพแก่ข้าว สูตรปุ๋ยเคมีที่ควรใช้ การใช้ปุ๋ยหมักและ การใช้ปุ๋ยพืชสด 3) เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ในประเด็นการใช้สารสกัดธรรมชาติ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช การตรวจวินิจฉัยโรค การใช้ตัวห้ำ ตัวเบียนและ การใช้กำจัด

แสงไฟล่อแมลง ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ ทรงยุทธ (2540) ซึ่งพบว่าเกษตรกรต้องการความรู้เกี่ยวกับการป้องกันกำจัดแมลงศัตรูข้าว ศัตรูศัตรูข้าว วัชพืช การใช้สารเคมีกำจัดวัชพืชและชนิดและการอนุรักษ์แมลงศัตรูธรรมชาติ 4) เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ในประเด็นการแปรรูปผลผลิตจากข้าวและ การเก็บรักษาข้าวเปลือกและ 5) เรื่องการตลาด ในประเด็นของข้อมูลด้านราคาผลผลิต

4.2 แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวระดับมากใน 3 แบบดังนี้ 1) แบบรายบุคคล ต้องการสื่อที่เป็นรูปแบบการถ่ายทอดโดย เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คนในครอบครัว ผู้นำหมู่บ้าน เกษตรกรผู้นำ และเพื่อนบ้าน ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ พิระชัย (2545) สื่อที่เกษตรกรเห็นว่าเหมาะสมและต้องการในงานส่งเสริม คือ สื่อวิทยากรหรือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร 2) แบบกลุ่ม ต้องการสื่อที่มีรูปแบบการถ่ายทอดโดยวิธีการจัดฝึกอบรม การจัดทำแปลงสาธิต การสาธิตวิธีปฏิบัติ การบรรยาย และการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการตามลำดับ และ 3) แบบมวลงชน ต้องการสื่อที่เป็นรูปแบบการถ่ายทอดโดยใช้ หอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง หนังสือคู่มือ โทรทัศน์ เอกสารแนะนำ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับ วารสาร และโปสเตอร์ตามลำดับ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของ อุดลย์ (2536) ซึ่งพบว่าเกษตรกรรับข่าวสารจากโทรทัศน์มากเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือวิทยุ และจดหมายข่าว

Table 4 Acquire for Knowledge and Media on Rice Production of Farmer Housewives

Knowledge	Acquire for Knowledge		Needs for Knowledge	
	acquire	never been recieved	need	undesirable
Selection breed rice	xxx	xxx	xxx	xxx
1) resist insect	/		/	
2) check and clear out adulterated thing	/		/	
3) become environment	/		/	
4) test productivity	/			/

Table 4 Acquire for Knowledge and Media on Rice Production of Farmer Housewives

Knowledge	Acquire for Knowledge		Needs for Knowledge	
	acquire	never been recieved	need	undesirable
Treatment	xxx	xxx	xxx	xxx
1) organic fertilizer	/		/	
2) chemical fertilizer	/		/	
3) check nitrate of sodium	/		/	
4) green manure	/		/	
5) water	/			/
6) compost		/	/	
7) manure		/		/
8) plough up and over rice stubble	/			/
Prophylactic be off with pest	xxx	xxx	xxx	xxx
1) weed killer selection	/			/
2) weed	/		/	
3) diagnose	/		/	
4) parasite		/	/	
5) natural fertilizer	/		/	
Conservation soil and water	xxx	xxx	xxx	xxx
1) cover crop	/			/
2) save water	/			/
Harvest and postharvest	xxx	xxx	xxx	xxx
1) harvest		/		/
2) desiccate		/		/

3) keep up		/	/	
4) change product		/	/	
Marketing	xxx	xxx	xxx	xxx
1) assemble	/			/
2) market	/			/
3) selling price	/		/	

Table 4 Acquire for Knowledge and Media on Rice Production of Farmer Housewives

Media	Acquire for Media		Needs for Media	
	acquire	never been received	need	undesirable
Individual methods	xxx	xxx	xxx	xxx
1) Agricultural Extension	/		/	
2) headman	/		/	
3) neighbor	/		/	
4) family members	/		/	
5) salesclerk	/			/
Group methods	xxx	xxx	xxx	xxx
1) informal meetings	/		/	
2) account	/		/	
3) training			/	
4) demonstration	/		/	
5) field trip		/		/
Mass method	xxx	xxx	xxx	xxx
1) leaflets	/		/	
2) posters		/	/	
3) journals		/	/	
4) book	/		/	
5) newspapers	/		/	
6) radio	/		/	
7) television	/		/	
8) internet		/		/

5. สรุปผลเปรียบเทียบความต้องการความรู้ และสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ที่มีลักษณะพื้นฐานทางสังคม เศรษฐกิจ และสภาพการผลิตข้าว ที่แตกต่างกัน ดังแสดงไว้ใน

การศึกษาในส่วนนี้เป็นการเปรียบเทียบความต้องการความรู้และสื่อในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว โดยแบ่งเป็น 2 ด้านคือ 1) ด้านความรู้ เปรียบเทียบทั้งหมด 7 เรื่อง ได้แก่ การเลือกใช้พันธุ์ข้าว การเตรียมดินและวิธีปลูก การดูแลรักษา การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว การอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตชลประทาน การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว และการตลาดและ 2) ด้านสื่อการส่งเสริม เปรียบเทียบทั้งหมด 3 แบบ ได้แก่ แบบรายบุคคล แบบกลุ่ม และแบบมวลชน โดยจำแนกตาม 1) อายุ ซึ่งแม่บ้านเกษตรกรที่มีอายุไม่เกิน 35 ปี จัดอยู่ในกลุ่มอายุน้อย อายุ 36-50 ปี จัดอยู่ในกลุ่มอายุปานกลาง และ อายุ 51 ปีขึ้นไป จัดอยู่ในกลุ่มอายุมาก 2) การอพยพแรงงาน โดยแบ่งออกเป็นกลุ่มอพยพ และกลุ่มไม่อพยพ 3) การเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกรโดยแบ่งออกเป็น การเป็นสมาชิกกลุ่ม และไม่เป็นสมาชิกกลุ่ม 4) ผลผลิตข้าวนาปี โดยผลผลิตไม่เกิน 350 กิโลกรัม/ไร่ จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตน้อย ผลผลิต 351-450 กิโลกรัม/ไร่ จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตปานกลาง และผลผลิต 451 กิโลกรัม/ไร่ขึ้นไป จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตมากและ 5) ผลผลิตข้าวนาปรัง โดยผลผลิตไม่เกิน 550 กิโลกรัม/ไร่ จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตน้อย ผลผลิต 551-650 กิโลกรัม/ไร่ จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตปานกลาง และผลผลิต 651 กิโลกรัม/ไร่ขึ้นไป จัดอยู่ในกลุ่มผลผลิตมาก ผลการเปรียบเทียบความต้องการความรู้และสื่อในการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวมีดังนี้

5.1 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามอายุ พบว่า แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการแตกต่างกัน ดังต่อไปนี้ 1) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุมากมีความ

ต้องการความรู้ในเรื่อง การเลือกใช้พันธุ์ข้าว มากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยและกลุ่มอายุปานกลาง 2) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุปานกลางมีความต้องการความรู้ในเรื่อง การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว มากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยและกลุ่มอายุมาก และ 3) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุน้อยมีความต้องการความรู้ในเรื่อง การดูแลรักษา การอนุรักษ์ดินและน้ำในเขตชลประทาน การเก็บเกี่ยว และการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยวและ การตลาดมากกว่ากลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มอายุปานกลาง ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่าแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการแตกต่างกันดังนี้ 1) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มที่มีอายุปานกลางมีความต้องการสื่อประเภทวารสาร และ โทรทัศน์มากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อย 2) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุปานกลางมีความต้องการสื่อแบบรายบุคคลที่เป็นเกษตรกรผู้นำ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เพื่อนบ้าน และ พนักงานขายจากบริษัทเอกชน มากกว่ากลุ่มที่มีอายุน้อยและกลุ่มอายุมากและ 3) แม่บ้านกลุ่มที่มีอายุน้อยมีความต้องการสื่อประเภทการบรรยาย การจัดทำแปลงสาธิต และการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการมากกว่ากลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มอายุปานกลาง

5.2 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามการอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น พบว่ามีความต้องการไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่ามีความต้องการแตกต่างกันดังนี้ 1) แม่บ้านเกษตรกรที่ไม่มีสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น มีความต้องการสื่อแบบรายบุคคลที่เป็นผู้นำหมู่บ้านและคนในครอบครัว และสื่อแบบกลุ่มโดยการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ มากกว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น 2) แม่บ้านเกษตรกรที่มีสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น มีความต้องการสื่อการประเภท

หนังสือพิมพ์ มากกว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ไม่มีสมาชิกในครัวเรือนอพยพแรงงานไปทำงานต่างถิ่น

5.3 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามการเป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร พบว่าแม่บ้านเกษตรกรที่ไม่เป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร มีความต้องการความรู้ความรู้ในเรื่องการดูแลรักษาและ การตลาด มากกว่ากลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เป็นสมาชิกกลุ่มและสถาบันเกษตรกร ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวพบว่าแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการไม่แตกต่างกัน

5.4 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามผลผลิตข้าวนาปี พบว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวนาปีปานกลางมีความต้องการความรู้เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว มากกว่ากลุ่มที่มีผลผลิตข้าวน้อย และกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวมาก ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวพบว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวนาปีน้อย และ ผลผลิตข้าวปานกลางมีความต้องการสื่อแบบมวลชนประเภทโปสเตอร์ มากกว่ากลุ่มที่มีกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวมาก

5.5 ด้านความรู้ในการผลิตข้าวจำแนกตามผลผลิตข้าวนาปรัง พบว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวนาปรังปานกลางและกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวมากมีความต้องการความรู้เรื่องการดูแลรักษามากกว่ากลุ่มที่มีผลผลิตข้าวน้อย ส่วนด้านสื่อการส่งเสริมความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว พบว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวนาปรังปานกลางและผลผลิตข้าวมากมีความต้องการสื่อแบบมวลชนประเภทเอกสารแนะนำ มากกว่ากลุ่มที่มีกลุ่มที่มีผลผลิตข้าวน้อย

สรุปผลการวิจัย

การศึกษาความต้องการความรู้และความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าวของแม่บ้านเกษตรกร ในเขตพื้นที่โครงการส่งน้ำและบำรุงรักษาหนองหวาย จังหวัด

ขอนแก่น ได้ศึกษาถึงความต้องการใน 2 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว และด้านวิธีและสื่อที่ใช้ในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับการผลิตข้าว

แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการความรู้ระดับมากในประเด็นต่างๆ ของแต่ละเรื่องดังนี้

1. เรื่องการเลือกพันธุ์ข้าว ในประเด็น การเลือกพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลง การตรวจหาและกำจัดสิ่งปลอมปน และการเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพดินและน้ำ

2. เรื่องการดูแลรักษา ความรู้ในประเด็น การตรวจปุ๋ยปลอม การใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพแก่ข้าว สูตรปุ๋ยเคมีที่ควรใช้ การใช้ปุ๋ยหมัก และการใช้ปุ๋ยพืชสด

3. เรื่องการป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ความรู้ในประเด็น การใช้สารสกัดธรรมชาติ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช การตรวจวินิจฉัยโรค การใช้ตัวห้ำตัวเบียน และการใช้กำจัดแสงไฟล่อแมลง

4. เรื่องการเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ความรู้ในประเด็น การแปรรูปผลผลิตจากข้าว และการเก็บรักษาข้าวเปลือก

5. เรื่องการตลาด ความรู้ในประเด็น ข้อมูลด้านราคาผลผลิต

ความต้องการสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าว

แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการสื่อการส่งเสริมเกี่ยวกับการผลิตข้าวระดับมากในประเด็นต่างๆ ของแต่ละแบบดังนี้

1. แบบรายบุคคล ในประเด็น เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร คนในครอบครัว ผู้นำหมู่บ้านเกษตรกรผู้นำ และเพื่อนบ้าน

2. แบบกลุ่ม ในประเด็น การจัดฝึกอบรม การจัดทำแปลงสาธิต การสาธิตวิธีปฏิบัติ การบรรยาย และการประชุมพบปะกันอย่างไม่เป็นทางการ

3. แบบมวลดชน ในประเด็น หอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง หนังสือคู่มือ โทรทัศน์ เอกสารแนะนำ หนังสือพิมพ์ แผ่นพับวารสารและ โปสเตอร์

ผลการเปรียบเทียบ พบว่า แม่บ้านเกษตรกรที่มีความแตกต่างกันในด้าน อายุ การอพยพแรงงาน การเป็นสมาชิกกลุ่ม ผลผลิตข้าวนาปี/ไร่ และผลผลิตข้าวนาปรัง/ไร่ มีความต้องการความต้องการความรู้ และสื่อเกี่ยวกับการผลิตข้าวแตกต่างกัน

ข้อเสนอแนะ

ด้านการส่งเสริมความรู้ แม่บ้านเกษตรกรควรได้รับคำแนะนำเรื่องต่อไปนี้

1) การเลือกพันธุ์ข้าว ในประเด็นการเลือกพันธุ์ข้าวที่ต้านทานโรคและแมลง การตรวจหาและกำจัดสิ่งปลอมปน และการเลือกพันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพดินและน้ำ

2) การดูแลรักษา ในประเด็น การตรวจปุ๋ยปลอม การใช้ปุ๋ยน้ำชีวภาพแก่ข้าว สูตรปุ๋ยเคมีที่ควรใช้ การใช้ปุ๋ยหมัก และการใช้ปุ๋ยพืชสด ซึ่งจะช่วยลดการใช้ปุ๋ยซึ่งมีราคาแพง และลดการเสื่อมสภาพของดิน โดยเน้นส่งเสริมความรู้เรื่องการใช้ปุ๋ยหมักให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยเนื่องจากมีความต้องการมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มที่มีอายุปานกลาง

3) การป้องกันกำจัดศัตรูข้าว ในประเด็นการใช้สารสกัดธรรมชาติ วิธีการป้องกันกำจัดวัชพืช การตรวจวินิจฉัยโรค การใช้ตัวห้ำตัวเบียน และการใช้กับดักแสงไปล่อแมลง โดยเน้นส่งเสริมความรู้ทั้ง 5 ประเด็นให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยเนื่องจากมีความต้องการมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากและกลุ่มที่มีอายุปานกลาง

4) การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว ในประเด็นการแปรรูปผลผลิตจากข้าว และการเก็บรักษาข้าวเปลือก ให้กับแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งจะเป็นการส่งเสริม

ให้แม่บ้านเกษตรกรมีอาชีพเสริมและมีรายได้เพิ่มจากการทำนา โดยเน้นส่งเสริมความรู้เรื่องการแปรรูปผลผลิตจากข้าว ให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุมากเนื่องจากมีความต้องการมากกว่ากลุ่มอายุอื่น

5) การตลาด ในประเด็นข้อมูลด้านราคาผลผลิต โดยเน้นส่งเสริมความรู้เรื่องนี้ให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยเนื่องจากมีความต้องการมากกว่ากลุ่มอายุอื่น

ด้านรูปแบบวิธีการส่งเสริมความรู้การผลิตข้าวแก่แม่บ้านเกษตรกร

1) สื่อบุคคล ควรเน้นถ่ายทอดความรู้ผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผู้นำชุมชนเป็นหลัก

2) สื่อแบบกลุ่ม โดยถ่ายทอดความรู้ด้วยวิธีการจัดฝึกอบรม การจัดทำแปลงสาธิต การสาธิตวิถีปฏิบัติ เนื่องจากเป็นสื่อที่ทำให้แม่บ้านเกษตรกรได้มีส่วนร่วม และได้ทดลองลงมือปฏิบัติจริง โดยเน้นถ่ายทอดวิธีการจัดทำแปลงสาธิตให้กับแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มที่มีอายุน้อยเนื่องจากมีความต้องการมากกว่าแม่บ้านเกษตรกรกลุ่มอายุมากและปานกลาง

3) แบบมวลดชน ควรเน้นถ่ายทอดความรู้ผ่านหอกระจายข่าว วิทยุกระจายเสียง และโทรทัศน์ เพราะเป็นสื่อที่แม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการมากกว่าสื่อประเภทอื่นๆ